

KRIVIČNA ODGOVORNOST PRAVNIH LICA U NAŠEM PRAVU

REZIME: Usvajanjem novog Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela u Srbiji su ponovo sankcionisana i pravna lica za krivična dela. Uvođenje ovog pravnog instituta u naš pravni sistem posledica je napora da se stvore bolje pravne pretpostavke za borbu protiv privrednog i organizovanog kriminala. Zakon je usaglašen sa pravnim standardima u međunarodnim dokumentima iz ove oblasti, kako sa dokumentima Ujedinjenih nacija, tako i sa dokumentima Saveta Evrope. U radu se daje prikaz Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Krivično pravne konvencije Saveta Evrope. Krivična odgovornost pravnih lica u našem novom Zakonu počiva na osnovnoj pretpostavci da pravno lice odgovara za krivično delo, koje je u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja, učinilo rukovodeće lice, a u nameri da za pravno lice ostvari korist. Doneti zakon, osim što uređuje materijalno pravno ovu oblast, sadrži i procesno pravne odredbe, kojima se uređuju pravila postupka u kom se odlučuje o odgovornost pravnih lica, izricanju krivičnih sankcija, donošenju odluka o rehabilitaciji, prestanku mere bezbednosti ili pravne posledice osude i izvršenju sudskih odluka. Zakon je donet u setu „antikoruptivnih zakona”.

Ključne reči: odgovornost, krivična, pravna lica

Uvod

Novim Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela u Srbiji je opet nakon pedesetsedam godina uveden ovaj vid odgovornosti. Do 1951. godine u pojedinim propisima bivše FNRJ, koji su doneti posle II svetskog rata, kao što su: Zakon o krivičnim delima protiv naroda i države i Zakona o vrstama kazni bila je predviđena krivična odgovornost pravnih lica.

* Profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu.

U tadašnjem Krivičnom zakoniku, bilo je propisano da su pravne osobe krivično odgovorne samo za ona dela za koja je zakonom izričito određena njihova odgovornost. Donošenjem Krivičnog zakonika FNRJ 1951. godine prestale su da važe odredbe o odgovornosti pravnih lica za krivična dela. U međuvremenu zakonodavstvo Republike Srbije regulisalo je samo prekršajnu odgovornost pravnih lica i odgovornost za privredne presteupe.

Odgovornost pravnog lica za krivična dela je novi institut u savremenom pravnom sistemu i njegovo uvođenje je posledica napora da se stvore bolje pravne pretpostavke za borbu protiv privrednog i organizovanog kriminala.

Prilikom obrazlaganja predloga Zakona u Narodnoj skupštini Srbije u oktobru 2008. godine, ministarka pravde Snežana Malović, istakla je da su u izvršenju krivičnog dela trgovine ljudima često uključena pravna lica koja se bave različitim delatnostima (prevozom, pružanjem usluga posredovanja pri zapošljavanju...). „Stoga je potrebno da se stvori zakonska mogućnost procesuiranja pravnih lica za krivična dela”... istakla je ministarka Malović. Donošenje ovog Zakona ujedno predstavlja ispunjenje preporuke Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GREKO). Napominjemo da je donošenje ovog Zakona bio i jedan od uslova Evropske unije za ukidanje viza građanima Srbije za putovanje u zemlje Unije, odnosno za uvođenje tzv. „bele šengen liste”.

Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela usaglašen je sa pravnim standardima u međunarodnim dokumentima i to sa: Krivičnopravnom konvencijom o korupciji Saveta Evrope, Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije, Konvencijama Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Konvencijom Organizacije za ekonomski razvoj i saradnju o borbi protiv podmićivanja stranih državnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama, Preporukama broj R(88) 18 Komiteta ministara zemalja članica Saveća Evrope u vezi sa odgovornošću preduzeća, odnosno pravnih lica za krivična dela učinjena prilikom obavljanja njihove delatnosti.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala

U Palermu u Italiji od 12. do 15. decembra 2000. godine održana je, pod okriljem Ujedinjenih nacija, međunarodna Konferencija na visokom nivou, koja je rezultirala donošenjem Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME), koju dopunjuju dva protokola: Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom (PROTOCOL TO PREVENT, SUPPRESS AND PUNISH TRAFFICKING IN PERSONS, ESPECIALLY WOMEN AND CHILDREN) i Protokol protiv krijumčarenja emigranata kopnom, morem i vazduhom (PROTOCOL AGAINST THE SMUGGLING OF MIGRANTS BY LAND AIR AND

SEA). Usaglašen je ali nije potpisan i treći akt – protokol protiv nedozvoljene proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njihovim delovima, komponentama i municijom (PROTOCOL AGAINST THE ILLICIT MANUFACTURING OF AND TRAFFICKING IN FIREARMS, THEIR PARTS AND COMPONENTS AND AMMUNITION). Ovaj Protokol je konačno usvojen 31. maja 2001. godine.

Konvenciju i prva dva protokola SR Jugoslavija je ratifikovala u junu 2001. godine – „Službeni list SRJ”, međunarodni ugovori br. 6/2001.

Konvencija se primenjuje na sprečavanje, istragu i sudsko gonjenje teških krivičnih dela i zločina učinjenih od organizovane grupe kriminalaca, sastavljene od tri ili više lica, koja deluje kontinuirano i sporazumno radi pribavljanja finansijske ili druge materijalne koristi. Konvencija, pored organizovanih kriminalnih grupa, posebno predviđa kaznjavanje pranja novca stečenog putem kriminala, kažnjavanje kriminalne korupcije i opstrukcije pravosuđa. Pored zatvorske kazne, učiniocima je zaprečeno i konfiskacijom i zaplenom imovine sa obavezom država potpisnica da će usvojiti neophodne mere kako bi se omogućila identifikacija, ulaženje u trag, zamrzavanje ili zaplena te imovine.

Pored ostalih konvencija ova konvencija pruža dovoljno osnova, ali i obavezu Srbije na uvođenje pravila iz Konvencije u domaći pravni sistem. Zakon o odgovornosti pravnih lica ide u tom smeru.

Kako se ovde radi o transnacionalnom kriminalu (krivično delo učinjeno u više država, ili je u vezi ili proizvodi bitne posledice u više država), Konvencija posebno apostrofira međunarodnu pravnu saradnju država članica u cilju otkrivanja, gonjenja, istraživanja i presuđenja tih krivičnih dela i zaplene i oduzimanja stvari i sredstava stečenih krivičnim delima (obaveštavanje i slanje podataka i dokaza, zajedničke istrage, korišćenje specijalnih istražnih tehnika, uspostavljanje kriminalnih dosijea, zaštita svedoka, viktimološka zaštita, itd.). Predviđena je mogućnost ustupanja krivičnog postupka. Sva krivična dela predviđena ovom Konvencijom podležu ekstradiciji sa obavezom država članica da ta krivična dela inkorporiraju u svoja zakonodavstva kao i u svoje buduće bilateralne ugovore o ekstradiciji.

Krivično pravna konvencija o korupciji Saveta Evrope

Krivično pravna konvencija o korupciji usvojena je u Strazburu 27. januara 1999. godine, a na snagu je stupila 1. jula 2002. godine.¹

U preambuli Konvencije, prilikom određivanja razloga za njeno usvajanje se između ostalog kaže da potpisnici naglašavaju da „korupcija predstavlja pretnju vladavini prava, demokratiji i ljudskim pravima, podriiva dobru vladavinu, pravičnost i socijalnu pravdu, uništava konkurenciju, ometa ekonomski razvoj i ugrožava stabilnost demokratskih institucija i moralne osnove društva”. U nastavku se kaže da su potpisnice uverene da je za efikasnu borbu protiv korupcije

¹ „Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori” br. 2/2002 i 18/2005.

neophodna obimnija, brža i dobro organizovna međunarodna saradnja u krivičnim pitanjima”.²

Konvencija³ definiše pojam „pravnog lica i određuje da” ono označava bilo koji entitet koji ima takav status prema merodavnom nacionalnom pravu, osim država ili drugih javnih organa koji vrše državnu vlast i javnih međunarodnih organizacija”. Ovu definiciju posredno je preuzeo i naš zakonodavac isključujući od odgovornosti za krivična dela koja su učinila pravna lica državu i druge državne organe, imajući tu u vidu i pokrajinu i lokalne samouprave. Odgovornost pravnog lica za učinjena krivična dela striktno se propisuje na sledeći način: „Svaka potpisnica će obezbediti da pravnim licima odgovornim prema članu 18. st. 1 i 2 mogu da izreknu delotvorne, proporcionalne i odgovarajuće krivične ili nekrivične sankcije, uključujući novčane sankcije”.⁴

U Konvenciji su nabrojana i definisana krivična dela u oblasti korupcije koja je u pozitivnom zakonodavstvu država potpisnica neophodno sankcionisati. To su: aktivno podmićivanje državnih službenika, pasivno podmićivanje državnih službenika, podmićivanje članova porodice domaćih javnih skupština, podmićivanje članova stranih javnih skupština, aktivno podmićivanje u privatnom sektoru, pasivno podmićivanje u privatnom sektoru, podmićivanje članova međunarodnih parlamentarnih skupština, podmićivanje sudija i službenika međunarodnih sudova, trgovina – uticajem i pranje novca koji je dobit od krivičnih dela korupcije”. Svako od „postupanja” i subjekata postupanja Konvencijom je definisano, a određeno je da i pomaganje i podstrekivanje treba zakonski sankcionisati.

Cilj Konvencije određen je kroz stav da će svaka potpisnica usvajati takve zakonodavne i druge mere koje mogu biti neophodne da bi se ustanovila jurisdikcija u odnosu na krivična dela određena u Konvenciji.

Konvencija određuje da pozitivno zakonodavstvo i druge mere treba da omoguće konfiskaciju imovine nastale kao posledica krivičnog dela.

Osnove odgovornosti pravnih lica za krivična dela u našem Zakonu

Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela počiva na osnovnoj pretpostavci da pravno lice odgovara za krivično delo, koje je u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja, učinilo rukovodeće lice, a u nameri da za pravno lice ostvari korist. Dakle, odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica, ali i u postojanje namere da za pravno lice ostvari korist.⁵ Zakonom je regulisana odgovornost domaćih pravnih lica i odgovornost stranih pravnih lica za krivična dela učinjena na teritoriji Republike Srbije. Krivičnom

² Krivično pravna konvencija Saveta Evrope /preambula/, Strazbur, 1999.

³ Krivično pravna konvencija Saveta Evrope, član 1.

⁴ Krivično pravna konvencija Saveta Evrope, član 19. , stav 2.

⁵ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, „Službeni glasnik“ RS, 2008., član 6., stav 1. i 2.

odgovornosti obuhvaćena su i pravna lica koja su naslednici pravnih lica, ako je prethodno utvrđena njihova odgovornost, ali i pravna lica u stečaju. Od krivično pravne odgovornosti, po ovom Zakonu, izuzeti su Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinice lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i druga pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja, a za dela u vršenju tih ovlašćenja.⁶ Zakonodavac je na ovaj način zaštitio državne organe od ovog oblika odgovornosti. Naravno da se postavlja pitanje da li je to u svim slučajevima opravdano i da li su na taj način država i državni organi u posebno privilegovanom položaju. Nije sporno da odgovorno lice u pravnom licu, koje je jedan od povlašćenih pravnih lica, može izvršiti krivično delo kojim će drugo pravno ili fizičko lice biti oštećeno, ali je zakonodavac verovatno pošao od pretpostavnke da bi novčano kažnjavanje predstavljalo samo novo preknjižavanje „državnog novca”.

Imajući u vidu da Zakon ne predviđa samo novčane kazne već i mere bezbednosti, među kojima je i javno objavljivanje presude, možda je u ovom slučaju trebalo modifikovati sankcije za državu i državne organe, pri tom ih neisključujući od ovog vida odgovornosti.

U obrazlaganju zakonske odredbe da „pravno lice može odgovarati za krivična dela iz posebnog dela Krivičnog zakonika i drugih zakona” (član 2.), koje je dala ministarka pravde, pred poslanicima Narodne Skupštine Srbije, ona je istakla da je „ovom zakonskom odredbom omogućen sveobuhvatan pristup u pogledu krivičnih dela za koja mogu da odgovaraju pravna lica, a samim tim je izbegnuto taksativno nabrojanje krivičnih dela”.

Doneti zakon, osim što uređuje materijalno pravno ovu oblast, sadrži i procesno pravne odredbe, kojima se uređuju pravila postupka u kom se odlučuje o odgovornosti pravnih lica, izricanju krivičnih sankcija, donošenju odluka o rehabilitaciji, prestanku mere bezbednosti ili pravne posledice osude i izvršenju sudskih odluka.

Odgovornost pravnih lica prema ovom Zakonu predviđa tri vida krivičnih sankcija: kazne, uslovne osude i mere bezbednosti.⁷ Kazne mogu biti u vidu novčane kazne i prestanka pravnog lica, s tim što ove kazne mogu biti izrečene samo kao glavne kazne. Najmanja novčana kazna za pravna lica, (za krivična dela za koja je za fizička lica predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine), je 100 hiljada dinara, dok maksimalna kazna nije ograničena. Tačnije, za krivična dela za koja je za fizička lica predviđena kazna zatvora više od deset godina, najmanja novčana kazna za pravna lica je 20 miliona dinara.⁸ Postavlja se pitanje da li bi u određenim slučajevima novčana kazna za pravno lice mogla biti gotovo identična sa kaznom oduzimanja imovinske koristi prema Zakonu o

⁶ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 3. stav 1. i 2.

⁷ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 12.

⁸ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 13. i 14.

oduzimanju imovinske koristi proistekle iz krivičnog dela, koji je usvojen na istoj sednici Narodne skupštine Republike Srbije na kojoj je donet i Zakon o odgovornosti pravnih lica.

Imajući u vidu da je novčana kazna određena u dinarima, ali i dosadašnja negativna iskustva sa obezvređivanjem kazni izraženim u domaćoj valuti, posebno imajući u vidu karakter i svrhu kažnjavanja. Možda je bolje rešenje bilo određivanje devizne klauzule, kao što je to npr. određeno prilikom osnivačkog uloga za privredna društva u Zakonu o privrednim društvima.

Prilikom odmeravanja novčane kazne, sud je dužan da ima u vidu „svrhu kažnjavanja” i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti). Ovde se imao u vidu stepen odgovornosti pravnog lica za učinjeno krivično delo, veličinu pravnog lica, položaj i broj odgovornih lica u pravnom licu koja su činila krivično delo, mere koje je pravno lice preduzelo u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnog dela i mere koje je nakon učinjenog krivičnog dela preduzelo prema odgovornom licu. Zakonom su propisane i granice ublažavanja novčane kazne.

Prestanak pravnog lica je druga kazna koja se može izreći pravnom licu. Kazna prestanka postojanja pravnog lica može se izreći ako je delatnost pravnog lica u celini ili u znatnoj meri bila u funkciji vršenja krivičnih dela. Nakon pravosnažnosti presude o prestanku pravnog lica sprovodi se postupak likvidacije, stečaja ili prestanka pravnog lica na drugi način. Ovaj postupak se okončava brisanjem pravnog lica iz registra koji vodi nadležni organ.⁹ Nedostatak odredaba o kažnjavanju je nedorečenost po pitanju da li kaznu prestanka pravnog lica, može pratiti i novčana kazna. Ako to nije slučaj mogli bi doći u situaciju da prestanak pravnog lica bude lišen materijalne odgovornosti pravnog lica i da imovina pravnog lica bude podeljena na osnivače kao da krivično delo nije ni počinjeno. Pošto registracija pravnog lica više nije složen postupak, možemo zaključiti da ovakva kazna na određena pravna lica, kojima poslovni moral nije jača strana, ne postiže cilj kažnjavanja.

Zanimljiva je zakonska odredba¹⁰ da pravno lice može biti oslobođeno od kazne ukoliko otkrije ili prijavi krivično delo pre nego što je saznalo za pokretanje krivičnog postupka i ukoliko dobrovoljno i bez odlaganja otkloni nastale štetne posledice ili izvrši povraćaj protivpravno stečene imovinske koristi. Zanimljivost kod ove zakonske odredbe jeste, prema našem mišljenju, u činjenici da se u odgovornost pravnog lica uvodi subjektivni element, čime se eksplicitno utiče na „savest” privrednog društva ili drugog pravnog lica. Možda bi prirodnije zvučala odredba da se pravno lice može osloboditi kazne ukoliko ovlašćeno lice u pravnom licu prijavi krivično delo. Ovo pre svega i iz razloga što bi prijavljivanje „neovlašćenog” fizičkog lica iz pravnog lica, taj privredni subjekat moglo uzeti za svoju olakšavajuću okolnost, iako to fizičko lice možda nije ni imalo na-

⁹ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 18.

¹⁰ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 19.

meru da to bude olakšavajuća okolnost i iako su možda ovlašćena lica želela da se to krivično delo ne otkrije.

U sličnom kontekstu subjektivizacije odgovornosti pravnog lica je i predviđena uslovna osuda za pravna lica.

Mere bezbednosti i pravne posledice presude

Pored novčane kazne, kazne prestanka rada pravnog lica Zakonom su predviđene i mere bezbednosti za pravna lica. Prema Zakonu, odgovornim pravnim licima mogu se izreći sledeće mere bezbednosti: zabrana obavljanja određenih registrovanih delatnosti ili poslova, oduzimanje predmeta, javno objavljivanje presude. Sud može odgovornom pravnom licu izreći jednu ili više mera bezbednosti kada postoje uslovi za njihovo izricanje.¹¹ U zakonskom preciziranju pojedinih mera bezbednosti, određeno je da sud može odgovornom pravnom licu zabraniti da obavlja određenu registrovanu delatnost ili poslove u vezi sa kojima je krivično delo učinjeno. Iz ovog proizilazi da ukoliko je to jedina i osnovna delatnost, ovo praktično znači i prestanak rada pravnog lica, iako je to ujedno i vrsta kazne za odgovorna pravna lica. U ovom slučaju, mala je razlika između kazne i mere bezbednosti. U praksi će sudovima biti prepušteno da se opredele između ovih zakonskih mogućnosti.

U pojašnjenju mere oduzimanja predmeta, kaže se da se mogu oduzeti predmeti koji su upotrebljeni ili su bili namenjeni za izvršenje krivičnog dela, te ukoliko su nastali izvršenjem krivičnog dela. Ovi predmeti mogu se oduzeti i kada nisu svojina pravnog lica ako to zahtevaju interesi opšte bezbednosti, kao i iz razloga morala, ali se time ne dira u pravo trećih lica na naknadu štete.

Poslednja mera bezbednosti, koja se sastoji u javnom objavljivanju presude, izriče se ako sud smatra da bi bilo korisno da se javnost upozna sa presudom, a naročito ako bi objavljivanje presude doprinelo da se otkloni opasnost po život ili zdravlje ljudi i da se zaštiti opšti interes.¹²

Pravne posledice presude predviđene Zakonom mogu se podeliti na one kojima se gube neka prava ili zabranu sticanja određenih prava. Prvoj grupi pripada prestanak vršenja određenih delatnosti i gubitak određenih dozvola, odobrenja, koncesija, subvencija ili drugih oblika podsticaja koji se daju odlukom državnog organa ili organa jedinice lokalne samouprave.

Pravne posledice osude koje se sastoje u zabrani sticanja određenih prava mogu biti: zabrana vršenja određenih delatnosti ili poslova, zabrana učešća u postupku javnih nabavki, zabrana učešća u postupku privatizacije privrednih subjekata i zabrana sticanja određenih dozvola, odobrenja, koncesija, subvencija ili drugih oblika podsticaja koji se daju odlukom državnog organa ili organa jedinice lokalne samouprave.

¹¹ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 23.

¹² Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 26.

U Zakonu su date i odredbe o rehabilitaciji i davanju podataka iz kaznene evidencije, kao i shodna primena odredaba Krivičnog zakonika.

Vođenje postupka i izvršenje presude

Pored odredaba materijalno pravne prirode, ovaj propis sadrži i odredbe neophodne za vođenje krivičnog postupka, odnosno procesno pravne odredbe.

Zakon predviđa kao opšti princip da se za isto krivično delo protiv pravnog i odgovornog lica pokreće i vodi jedinstven postupak i donosi jedna presuda. Takođe, propisana su i odstupanja od ovog pravila. Mesna nadležnost suda je određena prema mestu izvršenja, odnosno pokušaja krivičnog dela, a u slučaju da se postupak pokreće samo protiv pravnog lica mesno je nadležan sud na čijem području je sedište, odnosno predstavništvo pravnog lica. Zakonom je isključena mogućnost da predstavnik pravnog lica, protiv kog se vodi postupak, bude odgovorno lice protiv koga se takođe vodi krivični postupak za isto krivično delo, osim ako je to lice jedino ovlašćeno za zastupanje okrivljenog pravnog lica.

Krivični postupak se sastoji iz tri faze: predkrivične, prethodnog i glavnog krivičnog postupka. Sadržaj optužnog akta i presude sadrže i elemente koji su karakteristični za pravno lice, kao što su: sedište i delatnost pravnog lica, registarski i matični broj. Ovi elementi su neophodni za identifikaciju pravnog lica. U predkrivičnom postupku predviđena je mogućnost da javni tužilac iz razloga celishodnosti odbaci krivičnu prijavu protiv pravnog lica.¹³

Sud, prema odredbama ovog Zakona, može, u određenim situacijama, odrediti privremene mere na zahtev javnog tužioca.

Pored odredaba koje se odnose na tok postupka, Zakon sadrži i odredbe vezane za izvršenje sudskih odluka. Ove odredbe odnose se na pravosnažnost presuda i načinima izvršenja kazni i mera bezbednosti. Prilikom regulisanja postupka za prestanak mera bezbednosti ili pravne posledice osude vodilo se računa o specifičnosti sankcije koja se može izreći pravnom licu.

Procesne odredbe sadrže i deo koji se odnosi na sprovođenje postupka prestanka pravnog lica. Postupak likvidacije ili stečaja privrednog društva sprovede se prema pravilima određenim zakonom za postupak likvidacije, odnosno prema pravilima propisanim za bankrot, kao oblik stečajnog postupka. Postupak likvidacije ili stečaja banke ili društva za osiguranje sprovodi se u skladu sa odredbama zakona, kojim se reguliše postupak likvidacije ili stečaja tih pravnih lica. Postupak prestanka pravnog lica na drugi način sprovode osnivači pravnog lica na osnovu akta u kojem je utvrđen režim podele imovine, postupak namirenja poverilaca i način zaštite njihovih prava.¹⁴

Doneti zakon predviđa shodnu primenu Krivičnog zakonika, Zakona o krivičnom postupku i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, za sve što Zakon o odgovornosti pravnih lica nije drugačije uredio.

¹³ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 45-49.

¹⁴ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, član 66.

Društvena klima u kojoj je Zakon donet

Zakon je izglasan u Skupštini Srbije 23.08.2008. i određeno je da stupa na snagu osam dana nakon objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”. Zakon je donet u sklopu sedam „šengenskih” i „antikoruptivnih zakona” koji Srbiji otvaraju mogućnosti za ukidanje viza za zemlje Evropske unije i ispunjavanju uslova za sticanje statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, a ujedno omogućavaju kvalitetniju borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Vreme u kome je zakon donet karakteriše ozbiljan napor u periodu posle akcije „sablja” – sveobuhvatne akcije koja je protiv organizovanog kriminala preduzeta posle ubistva premijera Republike Srbije, Zorana Đinđića, ne bi bio usporen. Naime, i pored činjenice da je ustanovljen i Specijalni sud i Tužilaštvo za organizovani kriminal, ne bi se moglo reći da je nivo korupcije i privrednog kriminala u opadanju. U poslednje dve godine, pre usvajanja Zakona, policija je kontinuirano obavestavala javnost o pojavi novih mafija kao što su „putna”, „duvanska”, „građevninska”, i drugih. Organizovana su spektakularna hapšenja, ali je tek na sudovima i tužilaštvu da dokažu odgovornost ovih lica. Postavlja se pitanje i krivične odgovornosti pravnih lica u svim ovim slučajevima. Upravo u vreme donošenja ovog Zakona, sa skupštinske govornice i mimo nje, najavljivalo se i razotkrivanje „gasne mafije”. Sigurno je da set antikorupcijskih zakona predstavlja dodatno olakšanje sudovima, državi i celom društvu u borbi za osnovne društvene vrednosti i zaštitu pravnog poretka. Vreme u kome je Zakon usvojen karakteriše i ozbiljan problem koje zemlje u okruženju imaju sa organizovanim kriminalom i korupcijom. Posebno se u tome ističu Hrvatska, Bosna i Hercegovina, ali i Makedonija i Bugarska. Hrvatska je temeljno uzdrmana organizovanim kriminalom, pa je u proceduru stavljen set zakona iz ove oblasti. Dovedeno je u pitanje približavanje Hrvatske Evropskoj uniji. Uz to, Unija je obustavila određene finansijske linije Bugarskoj, dok ova zemlja ne smanji nivo korupcije i organizovanog kriminala na prihvatljiv nivo.

Zaključak

Odgovornost pravnog lica za krivična dela je novi institut u savremenom pravnom sistemu i njegovo uvođenje posledica je napora da se stvore bolje pravne pretpostavke za borbu protiv privrednog i organizovanog kriminala. Drugi bitan razlog, u našem slučaju, za pravno regulisanje ovog društvenog segmenta jeste uslov Evropske unije za ukidanje viza građanima Srbije. Zakon o odgovornosti pravnih lica je jedan od sedam zakona koje je Narodna Skupština Srbije morala usvojiti, kako bi ispunila uslove Unije koji se ogledaju u pravnom zaokruživanju borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. Ovo je svakako jedan od načina da Republika Srbija popravi svoj slab imidž, kada je upitanju stepen korupcije u društvu. Zakon je usaglašen sa pravnim standardima sadržanim

u međunarodnim dokumentima, što važi i za Preporuke broj R(88) 18 Komiteta ministara zemalja članica Saveta Evrope u vezi sa odgovornošću preduzeća, odnosno pravnih lica za krivična dela učinjena prilikom obavljanja njihove delatnosti.

U izvršenje kvivičnih dela, kao što su dela trgovine ljudima, često su uključena i pravna lica koja se bave različitim delatnostima pa je potrebno stvoriti zakonske mogućnosti procesuiranja pravnih lica za krivična dela.

Zakon počiva na osnovnoj pretpostavci da pravno lice odgovara za krivično delo koje je u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja, učinilo rukovodeće lice u nameri da za pravno lice ostvari korist. Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica, ali i u postojanje namere da pravno lice ostvari korist. Od ove krivično pravne odgovornosti izuzeti su država i državni organi i institucije. Doneti Zakon sadrži materijalno pravne, procesno pravne i odredbe koje se odnose na izvršenje sankcija i mera bezbednosti. Sankcije se sastoje od kazni, uslovnih osuda i mera bezbednosti. Kazne mogu biti u vidu novčane kazne i prestanka pravnog lica. Pravne posledice presude predviđene zakonom mogu se podeliti na one kojima se gube neka prava ili zabrana sticanja određenih prava.

Zakon predviđa kao opšti princip da se za isto krivično delo protiv pravnog i odgovornog lica pokreće i vodi jedinstven postupak i donosi jedna presuda.

Donetim Zakonom je obuhvaćena kako odgovornost domaćih pravnih lica, tako i odgovornost stranih pravnih lica za krivična dela učinjena na teritoriji Republike Srbije.

Janko Veselinovic, Ph.D.
Business Academy
Novi Sad

The criminal liability of a legal entity

A b s t r a c t

The criminal liability of a legal entity is a new notion in the modern law system and its implementation is the result of the attempt to create better law preconditions for the fight against corporate and organised crime. The second important reason in our case for the legal regulation of this social segment is the condition of the European Union for abolishing visas for the citizens of Serbia. This is certainly one of the ways how Serbia can improve its bad image regarding the level of corruption in the country. The law is adjusted to the legal standards

contained in the international documents as well as to the Recommendations number R(88) of the 18 Committees of the EU Council of Ministers in relation to the liability of the company, that is the liability of legal entities for felonies committed under their business and corporate activities.

Since legal entities are often involved in committing felonies, for example in human trafficking, it is necessary to create legal possibilities to initiate a lawsuit against them.

The law is based on the basic assumption that legal entities are criminally liable for a felony committed within their business, in their name or under their authority, by their managers and for their interest. The liability of the legal entity is based on the offence of the responsible person as well as on the intention of the legal entity to gain interest. The state, the public authorities and institutions are excluded from this criminal liability. The law features substantive and procedural law clauses as well as the clauses related to the realisation of the sanctions and safety measures. Sanctions consist of sentence, probation sentence and safety measures. The penalty can be the fine or the dissolution of the legal entity. The legal consequences of the verdict indicated by the law can be classified into the ones by which certain rights are lost or the ones by which the acquisition of certain rights is prohibited.

Initiating single lawsuit proceedings and passing a single verdict for the same felony against the legal entity as well as against the responsible person is the general principle of the law.

The enacted law presupposes not only the liabilities of the local legal entities but also of the foreign legal entities for the felonies committed on the territory of the Republic of Serbia.

Key words: criminal, liability, legal, entity

Literatura

1. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANS-NATIONAL ORGANIZED CRIME), 2000.
2. Krivično pravna konvencija o korupciji, Savet Evrope, 1999.
3. Međunarodni ugovori, Službeni list SRJ br. 2/2002 i 18/2005.
4. Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, 2008.